

С. В. Іванов,

доктор економічних наук,

Міжнародний центр дослідження соціально-економічних проблем модернізації та розвитку кооперації, м. Полтава

СТВОРЕННЯ РЕГІОНАЛЬНИХ ІННОВАЦІЙНИХ СИСТЕМ У МЕЖАХ ЕКОНОМІЧНИХ РАЙОНІВ – МАЙБУТНЄ УКРАЇНИ

Європа зазнає трансформації. Криза знищила роки економічного і соціального прогресу і виявила структурну слабкість європейської економіки. У той же час, світ дуже швидко змінюється і довгострокові виклики – глобалізація, інтенсивне використання природних ресурсів, виснаження – посилюються. ЄС повинен прийняти на себе свою частку відповідальності за майбутнє світу. Європа може досягти успіху, якщо діятиме колективно, як Союз. Необхідна стратегія, щоб допомогти вийти з кризи і повернути Європейському Союзу розумний, стійкий, всебічний економічний розвиток, високий рівень зайнятості, продуктивності, і суспільної згуртованості.

Введення в економічний аналіз характеристики технологічних змін як окремого ключового чинника розвитку, що досліджується ендогенно, а не у вигляді «чорної скрині» загального фактора продуктивності, переважно відбувалося в рамках теоретичної течії, яка сьогодні має узагальнюючу назву «шумпетеріанська економіка». Цей блок теорій розглядає науково-технічні інновації як головний двигун економічного зростання. Фундаментальні теоретичні підвалини цієї теорії було закладено ще на початку ХХ ст. Одним із основних її фундаторів виступив видатний український економіст та політичний діяч часів Української народної республіки М.І. Туган-Барановський. До корифеїв цього напрямку теорії можна віднести його учня М.Д. Кондратьєва, німецького дослідника А. Шпитгофа та класика економічної теорії Й. Шумпетера.

Сучасні нешумпетеріанські теорії в центр аналізу ставлять структурні зміни в економіці, які відбуваються під впливом технологічних змін. Вони продемонстрували вплив технологічних революцій на економічний розвиток, встановили тісний зв'язок між впровадженням у виробництво базових науково-технологічних інновацій і довгостроковими коливаннями циклічного розвитку економічних процесів. У цій теорії однією з центральних категорій є «руйнівне творення», коли базові технологічні інновації одночасно руйнують старі галузі виробництва і створюють нові. У цьому контексті важливо в аналізі та при формуванні пріоритетів чітко розрізнити «старі» і «нові» галузі, а також проблему «лідуючих секторів» та засобів їхньої державної підтримки.

Обґрунтування категорії технологічної системи як основи довгострокового циклічного розвитку

економіки пов'язано з іменами К. Фрімена, Д. Досі, К. Перес. Розвиваючи ідеї Й. Шумпетера і Г. Менша щодо впливу базових науково-технічних інновацій на довгострокову економічну динаміку, К. Фрімен вводить до наукового вжитку поняття технологічної системи, зміна якої відбувається як технологічна революція. Остання розуміється як сукупність економічно та технологічно пов'язаних інновацій, що складають нову технологічну систему. Технологічна революція призводить до радикальних змін парадигми в господарській системі технологічних парадигм, які впливають на важливі аспекти функціонування економіки. Період існування та необхідність зміни технологічної парадигми спричиняються суто економічними чинниками. Досягаючи межі економічного зростання, господарська система набуває стану, коли взаємодія технічної та економічної сфер започатковує утворення нової парадигми, яка знову революційно змінює виробничу систему. Старі соціальні та інституційні механізми, що пристосувалися до старої парадигми, не в змозі бути адекватними новій структурі інвестицій, ринковій поведінці тощо. Вони витискуються процесом дифузії (поширення) нової техніко-економічної системи. Зміна парадигми зумовлює радикальну зміну звичного типу інженерного та управлінського мислення щодо ефективної господарської практики [1, с. 131-133].

Програма «Європа 2020» встановлює бачення Європейської соціально-орієнтованої економіки ХХІ ст. Європа 2020 висуває вперед три загальні зміцнюючі пріоритети: 1) розумне зростання: розвиток економіки, заснований на знаннях та інноваціях; 2) стійкий розвиток: просування раціональнішого використання ресурсів, «зеленішу» і конкурентоздатну економіку; 3) всебічний розвиток: стимулювання розвитку економіки з високим рівнем зайнятості, що забезпечує соціальну і територіальну цілісність [2, с. 34].

В Україні, крім Інституту економіки промисловості НАН України [3-5], теоретико-практичним аспектам проблем формування інноваційно-орієнтованої економіки, у тому числі регіональних інноваційних систем [6; 7; 11], присвячено дослідження, виконані в Інституті регіональних досліджень імені М.І. Долишнього НАН України, Інституті економіки і прогнозування НАН України, Інституті досліджень науково-технічного потенціалу та історії науки

ім. Г.М. Доброва НАН України, Міжнародному центрі дослідження соціально-економічних проблем модернізації та розвитку кооперації. Так, у монографії [8] висвітлюються процеси становлення регіональних інноваційних екосистем України в умовах євроінтеграційних викликів. Оцінювання стану формування технологічного потенціалу регіонів та ідентифікація детермінант його реалізації у контексті розбудови регіональних інноваційних систем України представлена у монографії [9]. У збірнику науково-аналітичних матеріалів [10] розглянуто досвід розвинених країн у розвитку регіональних інноваційних систем та можливості його імплементації до українських реалій.

В українській літературі категорія технологічної парадигми частіше вживається під назвою «технологічний уклад» наслідуючи термінологію російських учених. Проте, вживаючи термін «технологічний уклад», і російські, і українські автори вкладають у нього зміст категорії «технологічна парадигма», яка використовується в іноземній літературі. Слід зазначити, що аналіз розвитку інноваційних технологій у контексті економічної динаміки наштовхується на певні методичні проблеми. Річ у тім, що статистична інформаційна база орієнтована на облік видів продукції (виробництв) і структуру-

ється в окремі галузі за типом продуктів, що виробляються. Спроби окремого обліку розвитку технологій у контексті потреб економічного аналізу виявилися невдалими, бо залишилася не вирішеною проблема ідентифікації органічності зв'язку впровадження нової технології та економічного результату виробництва. Не кажучи вже про проблему відокремлення для ведення статистичного обліку різних типів технологій в умовах єдиного виробничого циклу, нова технологія може бути нерепрезентативною щодо економічного результату виробництва. Тому в аналізі певні види технологій репрезентуються певними галузями виробництва чи агрегованими видами продукції. Такий підхід дає змогу скористатися розвинутою економічною статистикою і, що дуже важливо, чітко фіксує інноваційну результативність нової технології. Останнє набуває виняткового значення для перехідних економік, які наслідували риси командної економіки, коли найсучасніша технологія впроваджується як одиничний дослідний зразок, що не впливав на технологічний рівень всього виробництва та рівень конкурентоспроможності продукції.

Нами в роботах [17, с. 53-57; 18, с. 67-71] запропоновано нову парадигму сучасного індустріального розвитку країн та регіонів (рис. 1).

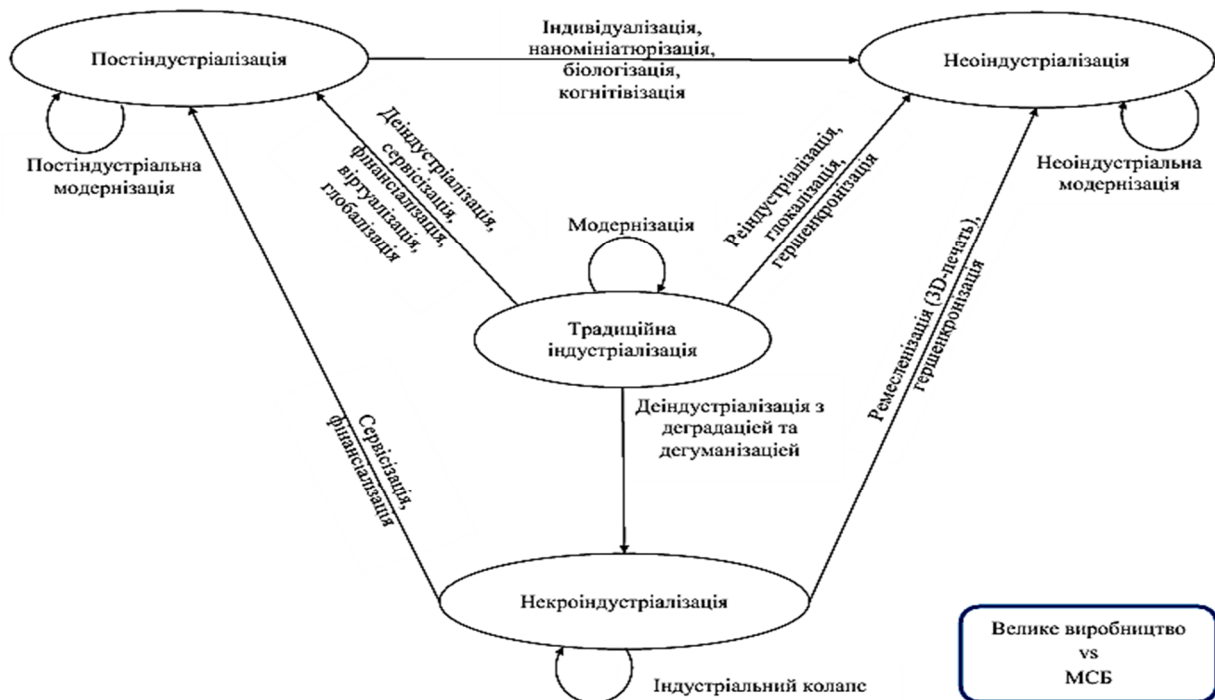

Рис. 1. Парадигма сучасного індустріального розвитку країн та регіонів

У ній зроблено спробу на графічній моделі поєднати шляхи та можливі сценарії переходу від домінуючого зараз «традиційного індустріалізму» (3-го та 4-го технологічних укладів) до постіндустріалізму (з домінуванням 5-го укладу) та неоіндустрі-

алізму (з домінуванням 6-го укладу), а також наведено можливі критерії оцінки проходження відповідних етапів. Відповідно трансформувалися на різних рівнях (глобальному, національному та рівні конкретного робочого місця) і основні «цеглинки» побудови економічних систем (рис. 2).

Основні «соціоекономічні одиниці зборки»

Уклад	Рівень		
	Глобальний	Макрорівень	Нанорівень
III	Колоніальна супердержавна	Підприємство	Робоче місце як джерело мінімального достатку
IV	Транснаціональна корпорація	Промислове місто (мономісто)	Робоче місце як джерело «середнього достатку»
V	Міждержавні союзи	Регіон (промисловість перестає бути містоутворюючим чинником)	Людина як представник «середнього класу»
VI (?)	Глобальні союзи	Регіон з чисельністю населення 3-7 млн (NUTS) (квazідержавна)	Людина з особистим диференційованим грошовим потоком

Рис. 2. Основні «соціоекономічні одиниці зборки» економічних систем

Характеристики 3-го укладу описані ще «класиками марксизму» кінця XIX – початку XX ст., конфігурація, яка буде відповідати сучасному 6-му укладу лише формується і зараз можна тільки фантазувати, яким буде її остаточний вигляд. Але певні ретроспективні «ланцюжки» вже можна відстежити. На глобальному рівні: «Колоніальна супердержавна – Транснаціональна корпорація – міждержавний економічний блок (СЕНТО, СЕАТО, МЕРКОСУР) – Глобальний союз (ринки з чисельністю населення 500 млн – 1 млрд осіб)»; на макрорівні: «Підприємство – промислове мономісто з 1-2 «місто утворюючими підприємствами» – Агломерація міст або регіон (з втратою промпідприємствами містоутворюючої функції) – Регіон з чисельністю населення 3-7 млн осіб (NUTS-1 за сучасною євро класифікацією, аналог малої країни, землі, провінції, регіону, а в Україні – економічного району); на соціальному нанорівні: «Робоче місце (як джерело «мінімального достатку») – Робоче місце (як джерело «середнього достатку») – Людина (як представник «середнього класу») – Людина (з особистим диференційованим незалежним грошовим потоком)». Відповідним чином необхідно формувати і стратегії розвитку на кожному рівні.

Перехід до ринкових відносин висвітлив проблему низької конкурентоздатності «радянських» товарів, передусім на теренах комерціалізації та дифузії (поширення) інновацій. У сучасній Україні ця проблема стала критичною при визначенні пріоритетних напрямів розвитку науки і техніки. Тому при економічній оцінці технологічного розвитку дуже важливим моментом є фіксація ринкового успіху

продукції, яка вироблятиметься за допомогою технологій, що пропонуються для державної підтримки. Сучасна аналітична практика економічної оцінки технологічного розвитку базується переважно на порівняльному аналізі галузевого розвитку з різним ступенем деталізації галузевої структури. Класифікація виробництв за критерієм їх належності до тієї чи іншої технологічної парадигми здійснюється, як правило, двома методами. Перший пов'язаний з експертною аналітичною оцінкою історії закономірностей розвитку технологій та прогнозуванням їх майбутнього. Укладений таким методом перелік технологій є результатом наукових досліджень і прогнозних оцінок. Другий метод побудовано на більш точному ґрунті, яким виступає вимірювання показника наукомісткості різних виробництв. Ранжуючи виробництв за показником наукомісткості, визначають високо-, середньо- та низькотехнологічні галузі.

Треба зауважити, що результати галузевої класифікації, отримані за цими двома методами, в принципі збігаються, що також є свідченням слушності неошумпетеріанської теорії технологічних парадигм (укладів). Так, високо-, середньо- та низькотехнологічні галузі можна розглядати як 5, 4 та 3-й технологічні уклади відповідно.

Для аналізу структурних аспектів розвитку промисловості України в контексті концепції техніко-економічних парадигм (укладів) в роботі [1, с. 134] виконано групування галузей промисловості, щоб представити кожний зазначений уклад окремо. В статистиці України та інших країн складно чітко здійснити узагальнюючу класифікацію видів техно-

логій за технічними ознаками, бо об'єктом масових спостережень реально може виступати лише продукція. Тому в міжнародній практиці для макрохарактеристик розвитку технологій застосовується підхід групування відповідних галузей виробництва товарів, які репрезентують певний економічний тип технологій, визначений шкалами типу: передові – традиційні – застарілі чи наукомісткі – масові – рутинні виробництва. За такою аналогією можна запропонувати класифікацію товарів, технологія виробництва і технічна сутність яких буде приблизно відповідати суті різних техніко-економічних парадигм (укладів). Зрозуміло, що така класифікація є достатньо умовною, але, на наш погляд, вона може стати дієвим інструментом аналітичної економічної оцінки технологічної еволюції виробничого апарату господарської діяльності в контексті концепції технологічного детермінізму щодо соціально-економічного розвитку країни.

Для статистичного виокремлення виробництв за технологічними укладами ми використовували підходи, які застосовуються Організацією економічного співробітництва і розвитку (OECD). Промислові виробництва розподілено на групи за «присунутістю» (ступенем розвитку) технологій, що використовуються: 1 група – високотехнологічні; 2 група – середньо – високотехнологічні; 3 група – середньо – низькотехнологічні; 4 група – низькотехнологічні. Така класифікація фактично збігається з класифікацією за технологічними укладами. Високотехнологічні галузі відповідають п'ятому та шостому укладам, середньотехнологічні – четвертому, і низькотехнологічні – третьому та другому укладам. Відповідні розрахунки для промислових регіонів зроблені в ІЕП НАН України наведено в табл. 1.

Узагальнюючи вищевикладене цікаво порівняти стан процесів пост- та неоіндустріальної модернізації у співставних регіонах – малих країнах Європи та економічних районах України (рис. 3).

Таблиця 1

Структура промислової продукції регіонів України за рівнем наукоємкості, %

Рівень наукоємності продукції	Україна	Регіони						
		Дніпропетровська	Донецька	Запорізька	Полтавська	Харківська	Київська	Луганська
Високий	1,6	0,1	0,1	0,9	0,2	3,2	2,2	2,1
Виробництво комп'ютерів, електронної та обчислюваної техніки	0,6	0,1		0,7	0,1	1,0	0,8	1,8
Виробництво основних фармацевтичних продуктів	1,0		0,1	0,2	0,1	2,2	1,4	0,3
Середньовисокий	10,1	6,3	6,9	16,9	10,7	15,8	7,5	21,4
Виробництво електричного устаткування	1,5	0,6	1,6	4,6	0,5	4,5	2,0	0,1
Виробництво машин і устаткування, не віднесених до інших груп	2,3	1,1	3,4	1,6	1,9	6,6	1,8	0,6
Виробництво автотранспортних засобів	2,8	1,6	0,4	9,0	6,9	3,3	1,4	11,0
Виробництво хімічних речовин та хімічної продукції	3,5	3,0	1,5	1,7	1,4	1,4	2,3	9,7
Середньонизький	35,2	70,6	64,1	45,4	52,8	22,9	22,4	60,4
Металургійне виробництво	16,6	37,7	41,7	35,4	0,8	3,2	6,5	38,2
Виробництво коксу та продуктів нафтоперероблення	3,3	1,7	6,1	4,4	22,9	3,6	0,1	3,0
Добувна промисловість та розроблення кар'єрів	10,8	26,8	14,3	3,2	28,2	9,5	0,7	18,4
Виробництво гумових та пластмасових виробів та іншої неметалевої мінеральної продукції	4,5	4,4	2,0	2,4	0,9	6,6	15,1	0,8
Низький	53,1	23,0	28,9	36,8	36,3	58,1	67,8	16,1
Виробництво харчових продуктів, напоїв, тютюну	21,2	8,3	7,2	9,2	27,3	30,9	38,1	1,2
Текстильне виробництво, виробництво одягу, шкіри та ін. матеріалів	0,8	0,3	0,2	0,2	0,3	13	0,7	0,2
Виробництво виробів з деревини, паперу, поліграфічна діяльність	3,1	1,5	0,5	0,5	0,4	3,7	9,4	5,1
Виробництво меблів, ін. продукції	2,1	1,7	2,0	3,3	0,5	3,1	2,7	0,8
Постачання електроенергії, газу, пари та повітря	24,6	9,5	17,0	228	7,3	17,5	15,7	8,2
Водопостачання, каналізація, поводження з відходами	1,3	1,7	2,0	0,8	0,5	1,6	1,2	0,6

Індекси модернізації провідних економічних районів і окремих країн

Країна, територія чисельність населення	Індекс індустріальної модернізації	Індекс постіндустріальної модернізації	Індекс неоіндустріальної модернізації
Австрія [‡] 83,9 тис. км ² · 8,4 млн.чел.	100	90	88
Болгарія 111,0 тис. км ² · 7,5 млн.чел.	95	55	53
Ізраїль [‡] 22,0 тис. км ² · 7,3 млн.чел.	100	81	80
Ірландія [‡] 70,3 тис. км ² · 4,5 млн.чел.	100	82	81
Словаччина 49,0 тис. км ² · 5,4 млн.чел.	100	63	59
Хорватія 56,6 тис. км ² · 4,3 млн.чел.	100	61	62
Швейцарія [‡] 41,3 тис. км ² · 8,0 млн.чел.	100	95	91
Донецький, 53,2 тис. км ² 6,7 млн.чел.	2005	90	52
	2008	94	52
	2010	96	52
Придніпровський, 83,7 тис. км ² · 6,1 млн.чел.	2005	90	55
	2008	95	56
	2010	97	56
Північно-Східний 84,0 тис. км ² 5,4 млн.чел.	2005	92	60
	2008	95	61
	2010	97	62
Центральнополіський 111,5 тис. км ² 8,2 млн.чел.	2005	93	73
	2008	97	74
	2010	98	76

Рис. 3. Порівняльна оцінка стану модернізації економічних районів України та малих країн Європи [2, с. 67-68]

Як бачимо відповідні оцінки для постсоціалістичних країн (Болгарія, Хорватія, Словаччина) та промислових економічних районів України (Донбасу, Придніпров'я, Слобожанщини, Полісся) не дуже відрізняються. Інша річ у порівнянні з «капіталістичними» країнами. І тут може стати при нагоді досвід інноваційного «кельтського тигра» – Ірландії.

Оскільки через складну ситуацію з впливом капіталу в нас уже немає часу на поліпшення інвестиційного клімату в надії на наступний приплив іноземних інвестицій, тому уже зараз нам необхідний стрімкий і масштабний приплив грошових ресурсів. У цьому ключі цікавим є вивчення досвіду саме Ірландії. Динаміка структурних пост- та неоіндустріальних зрушень в економіці цієї, ще в середині минулого століття аграрної, країни за останні півстоліття наведена в табл. 2.

Які підходи й механізми використовувала країна наприкінці 1990-х років для стрімкого збільшення обсягів іноземного капіталу? Передумовами до створення інвестиційної привабливості Ірландії послужили дві групи факторів: демографічні й економічні. Демографічні фактори включали високу народжуваність, а також значну еміграцію, особливо молоді, аж до середини 1990-х років. Серед економічних факторів слід виокремити такі: високу

внутрішню відкритість для іноземного капіталу (ще в 1958 р. було лібералізовано закон про контроль над виробниками); низьку ставку податку на прибуток та її поширення на іноземні компанії; низьку ефективну ставку прибуткового податку на доходи фізичних осіб; заснування систем регіональних технічних коледжів і підготовку висококласних фахівців-технарів; реструктуризацію телекомунікаційного сектора.

Таблиця 2

Структура економіки Ірландії (1970-2012*), %, %

Рік	Сільське господарство	Промисловість	Будівництво	Торгівля	Транспорт	Послуги
1970	16,7	19,9	10,2	17,6	7,1	28,5
1980	11,4	19,2	11,6	16,5	6,6	34,6
1990	9	22,7	6	18,9	7,2	36,2
2000	3,6	28,1	7,3	16,1	8,8	36
2010	1,5	24,6	1,9	18,2	7,3	46,5
2012	1,6	26,3	1,6	18	7,2	45,3

* URL: <http://www.be5.biz/makroekonomika/profile/>.

Адже до середини 1990-х років іноземці практично не довіряли Ірландії. Країна вважалася найбільш небезпечною «хворою людиною» Західної Європи з активними діями терористичного угруповання ІРА,

часто змінюваними урядами, високим безробіттям. Тому створення комфортного інвестиційного клімату виявилось недостатньо – необхідно було правильно донести цю інформацію усьому світові. І влада вирішила, що найкращим провідником інформації про інвестиційні можливості країни може стати значна ірландська діаспора. Тільки в США проживає близько 34 млн чоловік з ірландським корінням, ще майже 6 млн – у Великобританії, близько 4 млн – у Канаді, 2 млн – в Австралії, 1 млн – у країнах Латинської Америки. Загалом у різних джерелах фігурує цифра від 50 до 70 млн осіб ірландського походження. На відміну від багатьох країн, які роблять ставку на залучення грошових переказів мігрантів, влада Ірландії зробила ставку спочатку на

залучення самих мігрантів і діаспори. Вони сподівалися, що ірландці покличуть за собою своїх колег, партнерів, співінвесторів. І в результаті і перекази, й інвестиції потечуть у країну потоком. Тому Ірландія почала шукати виходи на ірландців за кордоном, приділивши їм особливу увагу в США. За підрахунками влади, 45% керівників різних рівнів у компаніях з рейтингу Fortune 500 мали ірландське коріння й походження. А багато американських компаній були засновані в містах із сильною ірландською діаспорою (Бостон, Нью-Йорк, Філадельфія). Їхні топ-менеджери часто мали ірландське коріння. Інвестиції таких компаній із США в стратегічні технологічні платформи Ірландії могли б стати символічним поверненням на батьківщину (табл. 3).

Таблиця 3

Стратегічні технологічні платформи Ірландії [12]

Ключові сектори	Приклади СТП
Інформаційні та комунікаційні технології	Мережеві технології; розробка систем розподілених і паралельних обчислень, прогнозування та безпеки; компоненти: інтеграція, мініатюризація, низьке енергоспоживання; нова архітектура; системи взаємодії «людина-машина»
Створення нових матеріалів, технологій та бізнес-процесів	Розробка та виробництво нових і вдосконалених матеріалів, включаючи біоматеріали; «розумні» і повторно використані матеріали; інтеграція і мініатюризація обладнання
Охорона здоров'я та науки про живе	Біотехнології в медицині, сільському господарстві, рибній промисловості, харчовій промисловості; геноміка; нові види діагностики; цілеспрямована доставка ліків до хворих органів за допомогою; нанороботів
Хімія і фармацевтика	Традиційні та передові технології біологічного синтезу; гнучкі, екологічно чисті й ефективні процеси; автоматизація і моніторинг виробничих процесів
Природні ресурси	Виробництво якісної і безпечної харчової продукції; управління якістю навколишнього середовища; використання біотехнологій у сільському господарстві і харчовій промисловості; аналіз ринків, визначення майбутніх потреб у продуктах харчування
Енергетика	Використання нових та поновлюваних джерел енергії; інтелектуальні рішення на основі енергетичних технологій; технології енергозбереження та повторного використання
Транспорт та логістика	Інтермодальні транспортні системи (ефективне розділення простору між різними видами транспорту); телематичні технології (керування транспортними маршрутами); управління транспортною інфраструктурою
Будівництво та інфраструктура	Використання ІКТ (системи тривимірного проектування, кошторисні розрахунки і т. д.); нові будівельні матеріали та елементи; оптимізація процесів будівництва

Мірою успіху Ірландії на сьогодні є здатність притягувати прямі зарубіжні інвестиції в нові технології із США, Європи, Азії і тихоокеанського регіону, що демонструє довіру компаній, які відкривають свої офіси на її території. Близько 1 000 компаній, включаючи відомі світові бренди, зробили Ірландію центром свого представництва в Європі, завдяки поєднанню вигідних чинників, яке забезпечує економіка країни. Ось деякі приклади вкладення

іноземних інвестицій в НДДКР Ірландії: Merrill Lynch вклало € 30 млн в НДДКР в Dublin; IBM Tivoli вклало в розробки програмного забезпечення лабораторій Cork і Galway € 24 млн інвестицій, створила 130 нових робочих місць; Smith і Nephew об'єдналися в REMEDI центр National University Galway з метою розвивати освоєння нових методів лікування ортопедичних захворювань суглобів; Intel заснував Центр Technology Research for Independent Living

(TRIL), який був спрямований на використання технологій для підтримки життя літніх людей спільно з асоціацією Trinity College Dublin, University College Dublin і National University Galway; GlaxoSmithKline проводило наукові дослідження і розробки щодо хвороби Альцгеймера спільно з Інститутом нейро-наук в Trinity College Dublin і National University Galway; Wyeth Corporation вклала € 24 млн у НДДКР і розвиток технологічних об'єктів в Dublin [13].

Таким чином, Ірландія довела всьому світові, що на діаспору можна опертися в питанні розвитку національної економіки і залучення іноземного капіталу [14]. Виходячи з цього досвіду, можна зробити ряд висновків, корисних для України, яка також має значну діаспору (15-20 млн чол.) у досить розвинених країнах світу. *По-перше*, мігранти й діаспора – це найкращі у світі провідники (посередники) із залучення фінансового та інтелектуального капіталу в країну. *По-друге*, діаспора є першопрохідниками у країну, і вони можуть відіграти роль каталізатора для залучення капіталу вже «по-справжньому» іноземного походження. *По-третє*, емоційні зв'язки зі своєю рідною країною, почуття певного обов'язку можуть мотивувати членів діаспори інвестувати кошти навіть у разі нестабільного інвестиційного клімату. *По-четверте*, члени діаспори можуть надихати іноземних інвесторів вкладати у свої країни шляхом надання їм інформації про країну, умови роботи. Допомогати інвестувати кошти шляхом проведення переговорів з покупцями, підприємцями, партнерами, органами влади, кредиторами та іншими організаціями в інвестованій країні.

По-п'яте, через впровадження мотиваційних програм і проектів країни можуть регулювати й контролювати так званий вплив мізків (brain drain) і перетворювати його на в «циркуляцію мізків» (brain circulation) і максимально використовувати знання діаспори (brain gain).

Формування регіональних інноваційних систем в Україні пропонується здійснювати навколо регіональних наукових центрів НАН України та МОН України (далі – наукові центри), статус яких закріплений в Законі України «Про наукову і науково-технічну діяльність». Так, відповідно до ст. 25 цього закону, регіональні наукові центри створюються НАН України спільно з центральним органом виконавчої влади, який реалізує державну політику у сфері наукової та науково-технічної діяльності, за погодженням із відповідними місцевими органами виконавчої влади «з метою підвищення ролі науки в розробленні та реалізації ефективної регіональної політики, її орієнтації на поєднання загальнодержавних і регіональних інтересів, наукове забезпечення розв'язання актуальних проблем соціально-економічного розвитку регіонів» [16].

В Україні створено шість наукових центрів, які охоплюють декілька областей (рис. 4). Ареали їх дії загалом співпадають з межами економічних районів, які сформувались, виходячи з адміністративно-територіального поділу України з урахуванням етнічних та історичних особливостей областей, розміщення продуктивних сил і територіального поділу праці.

Рис. 4. Наукові центри НАН України та МОН України *

* Джерело: Наукові центри НАН України та МОН України / Головний портал НАН України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www1.nas.gov.ua/rsc/all/Pages/default.aspx>.

В умовах реформи децентралізації влади удосконалення мережі наукових центрів як потенціального ядра майбутніх регіональних інноваційних систем (РІС) має принципове значення. Наукові центри могли б стати потужним механізмом міжвідомчої координації на рівні економічних районів, ядром розбудови інноваційної інфраструктури – мережі бізнес-інкубаторів, наукових, техно- та індустріальних парків (як це вдало було втілено в Ірландії), тим самим підсилити роль саме цієї ланки в економічній системі України, а також зв'язків між підсистемами регіональних інноваційних систем. Це дозволило б підвищити роль науки у розвитку РІС, забезпечити їх більшу взаємопов'язаність і дієвість, поєднати державні та регіональні інтереси щодо забезпечення стійкого економічного розвитку країни. Для цього наукові центри необхідно наділити відповідними повноваженнями та ресурсами, закріпити в Законі України «Про наукову і науково-технічну діяльність».

Ця пропозиція адресована Верховній Раді України, центральному органу виконавчої влади, який реалізує державну політику у сфері наукової та науково-технічної діяльності, місцевим органам виконавчої влади та широкому колу зацікавлених сторін.

Літературф

1. **Фінанси** України: інституційні перетворення та напрями розвитку / за ред. І. Я. Чугунова. – К.: ДННУ АФУ, 2009. – 848 с. 2. **Ляшенко В.І.** Україна ХХІ: неоіндустріальна держава або «крах проекту»? : моногр. / В.І. Ляшенко, Є.В. Котов% НАН України, Ін-т економіки пром-сти. – Полтава, 2015. – 196 с. 3. **Амоша О.І.** Удосконалення системи управління інноваціями як умова прискорення структурних реформ в Україні / О.І. Амоша, А.І. Землянкін, І.Ю. Підоричева // Економіка України. – 2015. – № 9. – С. 49-65. 4. **Перший** етап модернізації економіки України: досвід та проблеми [Електронний ресурс]: моногр. / О.М. Алімов, О.І. Амоша, Л.М. Кузьменко, М.О. Солдак, Л.І. Тараш та ін.; за заг. ред. В.І. Ляшенка; ІЕП НАН України, КПУ. – Запоріжжя: КПУ, 2014. – С. 13-30. – Режим доступу: <http://www.twirpx.com/file/1449252/>. 5. **Кацура С.Н.** Исследование тенденций развития научно-технического потенциала Украины / С.Н. Кацура, Н.А. Лепихова, В.И. Ляшенко // Вісник економічної науки України. – 2014. – №2. – С. 31-38. 6. **Підоричева І.Ю.** Актуальні питання розвитку національних і регіональних інноваційних систем / І.Ю. Підоричева // Наука та інновації. – 2015. – Т. 11. – № 2. – С. 20-30. 7. **Іванов С.В.** Про створення Подільського наукового центру НАН та МОН України як ядра регіональної інноваційної системи в умовах децентралізації / С.В. Іванов, В.І. Ляшенко // Проблеми та перспективи розвитку інноваційної діяльності в Україні: Матеріали Х Міжнар. бізнес-форуму (Київ,

21 бер. 2017 р.). – К.: КНТЕУ, 2017. – С. 75-76. 8. **Давимук С. А.** Регіональні інноваційні екосистеми: напрями розбудови в умовах європейської інтеграції: монографія / С.А. Давимук, Л.І. Федулова. – Львів: ДУ «Інститут регіональних досліджень імені М.І. Долишнього НАН України», 2016. – 464 с. 9. **Регіональні** інноваційні системи України: стан формування та розвитку в умовах інтеграційних процесів: монографія / за ред. Л.І. Федулової; НАН України, ДУ «Ін-т екон. та прогнозув. НАН України». – К., 2013. – 724 с. 10. **Регіональні** інноваційні системи: досвід розвинених країн і перспективи його використання в Україні: збірник інформаційно-аналітичних матеріалів / за ред. Т.І. Євтухової, О.В. Красовської. – К.: ДП «КиївЦНТЕУ», 2012. – 254 с. 11. **Іванов С.В.** Діаспора як інвестиційне джерело сталого інноваційного розвитку: досвід Ірландії для України / С.В. Іванов, В.І. Ляшенко // Фінанси, аудит та соціальна економіка: аналіз тенденцій та науково- економічний розвиток: матеріали Міжнародної науково-практичної конференції (Львів, 28-29 липня 2017 року); ГО «Львівська економічна фундація». – Львів: ЛЕФ, 2017. – С.7-10. 12. **Бойкова М.** Ірландія: новий контекст розвитку / М. Бойкова, М. Салазкин // Форсайт. – 2007. – № 3 (3). – С.21-26. 13. **Ірландія:** кельтський тигр или инновационный оффшор? / Ляшенко В.И., Бобков А.М., Каптуренко Н.Г. и др. – Донецк: МСПСБ-Пресс, 2010. – 120 с. 14. **Гайдуцький А.** Грузія vs Ірландія: якого досвіду не вистачає Україні? / А. Гайдуцький // Дзеркало тижня. – 2015. - №23. – С. 8. 15. **Ляшенко В.І.** Регіональні наукові центри НАН України та МОН України як ядро розбудови регіональних інноваційних систем в умовах децентралізації / В.І. Ляшенко, І.Ю. Підоричева // Економічний вісник Донбасу. – 2017. – №1. – С. 13-20. 16. **Про наукову і науково-технічну діяльність:** Закон України від 26.11.2015 р. № 848-VIII // Відомості Верховної Ради України. – 2016. – № 3. – Ст. 25. 17. **Іванов С.В.** Перспективи и критерии пост- и неоиндустриализма в Донбассе в условиях перехода к технологиям 6-й длинной волны Н.Кондратьева / С.В. Иванов, В.И. Ляшенко // Фінансово-економічні та соціальні фактори розвитку міжнародних економічних відносин: матеріали Міжнар. наук.-практ. конф. (м. Дніпро, 16-17 червня 2017 р.). – У 2-х ч. – Дніпро: НО «Перспектива», 2017. – Ч. 1. – 116 с. 18. **Амоша О.І.** Критерии пост- и неоиндустриализма в условиях перехода к технологиям 6-й длинной волны Н.Кондратьев / О.І. Амоша, С.В. Иванов, В.И. Ляшенко // Проблеми та перспективи розвитку економіки в контексті євроінтеграційних процесів : матеріали доповідей Міжнар. наук.-практ. конф. (м. Запоріжжя, 21 квітня 2017 р.). – Запоріжжя: Класичний приватний університет, 2017. – С.67-71.

Іванов С. В. Створення регіональних інноваційних систем у межах економічних районів – майбутнє України

Наукові центри могли б стати потужним механізмом міжвідомчої координації на рівні економічних районів, ядром розбудови інноваційної інфраструктури – мережі бізнес-інкубаторів, наукових, техно- та індустріальних парків (як це вдало було втілено в Ірландії), тим самим підсилити роль саме цієї ланки в економічній системі України, а також зв'язків між підсистемами регіональних інноваційних систем. Це дозволило б підвищити роль науки у розвитку РІС, забезпечити їх більшу взаємопов'язаність і дієвість, поєднати державні та регіональні інтереси щодо забезпечення стійкого економічного розвитку країни. Для цього наукові центри необхідно наділити відповідними повноваженнями та ресурсами і закріпити в Законі.

Ключові слова: наука, інновації, регіон, інфраструктура, система.

Іванов С. В. Создание региональных инновационных систем в рамках экономических районов – будущее Украины

Научные Центры могли бы стать мощным механизмом межведомственной координации на уровне экономических районов, ядром развития инновационной инфраструктуры – сети бизнес-инкубаторов, научных, техно- и индустриальных парков (как это удачно было воплощено в Ирландии), тем самым усилить роль именно этого звена в экономи-

ческой системе Украины, а также связей между подсистемами региональных инновационных систем. Это позволило бы повысить роль науки в развитии РИС, обеспечить их большую взаимосвязь и действенность, совместить государственные и региональные интересы по обеспечению устойчивого экономического развития страны. Для этого центры необходимо наделить соответствующими полномочиями и ресурсами, закрепить в Законе.

Ключевые слова: наука, инновации, регион, инфраструктура, система.

Ivanov S. Creation of regional innovation systems in economic regions – the future of Ukraine

Research centers could become a powerful mechanism for inter-agency coordination at the level of economic regions, the core of the development of innovation infrastructure - the network of business incubators, scientific, techno- and industrial parks (as has been successfully implemented in Ireland), thus enhancing the role of this link in the economic the system of Ukraine, as well as links between subsystems of regional innovation systems. This would increase the role of science in the development of RIS, ensure their greater interconnectivity and effectiveness, combine state and regional interests in ensuring sustainable economic development of the country. For this purpose, scientific centers should be given the appropriate powers and resources that are enshrined in the law.

Keywords: science, innovation, region, infrastructure, system.

Стаття надійшла до редакції 22.06.2017

Прийнято до друку 22.06.2017